

صلى الله عليه وسلم

دانشگاه تربیت معلم تهران
دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی
گروه مطالعات و برنامه ریزی

پایان نامه:

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی

عنوان:

رابطه خود پنداره ، فعالیت های پیش دبستانی ، نگرش والدین و دانش
آموزان به خواندن با عملکرد سواد خواندن دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی
(براساس مطالعات پرلز ۲۰۰۶)

استاد راهنما:

دکتر علیرضا کیامنش

استاد مشاور:

دکتر عبدالعظیم کریمی

۱۳۸۹ / ۸ / ۵

مجلس اساتید دانشگاه تربیت معلم تهران

دانشجو:

مهدی نامداری پژمان

بهمن ماه ۱۳۸۷

۱۴۴۵۸۰

دانشگاه تربیت معلم تهران
دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی
گروه مطالعات و برنامه ریزی

این پایان نامه تحت عنوان «رابطه خود پنداره، فعالیت های پیش دبستانی، نگرش دانش آموزان و والدین به خواندن بر عملکرد سواد خواندن دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی (براساس مطالعات پرلز ۲۰۰۶)» به منظور اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته تحقیقات آموزشی توسط دانشجو مهدی نامداری پژمان تهیه و تدوین گردیده است و در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۱۱/۱ در حضور هیأت داوران پس از دفاع با درجه عالی و نمره ۱۹/۱۲ پذیرفته شد.

استاد راهنما: دکتر علی رضا گیامنش

استاد مشاور: دکتر عبدالعظیم کریمی

داور خارجی: دکتر ولی الله فرزاد کهر (۲۴۲)

داور داخلی: دکتر عفت عباسی

مدیر گروه مطالعات و برنامه ریزی

نماینده تحصیلات تکمیلی

دکتر محمد عطاران

تقدیم به

مادرم

آن اسوه‌ی صبر، از خود گذشتگی و مهربانی

پدرم

آن اسوه‌ی تلاش و خستگی ناپذیری

و

همسرم

آن اسوه‌ی همیاری و همپایی

تشکر و قدردانی

«سپاس خدای را عزّ و جل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت»

«من لم يشکر المخلوق، لم يشکر الخالق»

بدین وسیله از زحمات بی دریغ استاد راهنمای گرانقدر جناب آقای دکتر علیرضا کیامنش و نیز استاد محترم مشاور جناب آقای دکتر عبدالعظیم کریمی که صمیمانه در انجام این پایان نامه مرا یاری رساندند و راهنمایی های ایشان همواره روشنگر راه من بوده و خواهد بود، کمال تقدیر و تشکر را دارم. بسیار خرسندم که استادان بزرگواری هم چون جناب دکتر ولی الله فرزاد و خانم دکتر عفت عباسی داوری این پایان نامه را برعهده داشتند و با ارائه راهکارهای مناسب مرا در ارائه کاری بهتر یاری رساندند، از ایشان نیز کمال سپاسگزاری را دارم. جا دارد در این مجال از زحمات استادان ارجمندم در دوره کارشناسی ارشد جنابان دکتر عزت الله نادری، دکتر محمدرضا بهرنگی، دکتر یحیی قانّدی، دکتر پروین کدیور، دکتر محمد عطاران، دکتر غلامرضا حاج حسین نژاد و دکتر تاجیک اسماعیلی که علاوه بر درس دانشگاهی، درس زندگی را نیز به من آموختند کمال تشکر و قدر دانی را داشته باشم. از زحمات بی دریغ خانم مهدوی که همراهی دلسوز و مشاوره دانا برای اینجانب بوده اند و نیز از آقایان کریمیان و سنگری که زحمات زیادی را در ابعاد مختلف جهت ارائه کاری بهتر متحمل شده اند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

چکیده

هدف این پژوهش بررسی رابطه خود پنداره خواندن دانش آموز ، فعالیت های پیش دبستانی ، نگرش دانش آموزان و والدین به خواندن با عملکرد سواد خواندن دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی براساس مطالعات پرلز ۲۰۰۶ است. نمونه آماری استفاده شده پس از پالایش، ۵۱۹۷ دانش آموز (۲۷۶۷ پسر و ۲۴۱۲ دختر) چهارم ابتدایی بوده است که در آزمون پرلز ۲۰۰۶ شرکت کرده بودند. مقیاس های مورد استفاده شامل پرسشنامه زمینه یابی یادگیری خواندن برای متغیرهای نگرش به خواندن والدین و فعالیت های پیش دبستانی، پرسشنامه دانش آموز برای متغیر خود پنداره خواندن، و نمره کلی سواد خواندن بر اساس مدل راش بود که به روش مدل یابی معادلات ساختاری ، اثر مستقیم ، غیرمستقیم و کل متغیر نگرش به خواندن والدین (متغیر برونزا) بر فعالیت های پیش دبستانی، نگرش به خواندن دانش آموز و خود پنداره خواندن دانش آموز (متغیرهای درونزا) مورد بررسی قرار گرفت. پس از تأیید مدل های اندازه گیری متغیرهای نهفته و برازش مدل تابع ساختاری، نتایج نشان داد که مدل مورد آزمون، برازش مناسبی با داده ها دارد. تمامی اثرات متغیر نگرش به خواندن والدین بر سایر متغیرهای درونزا تأیید شد. هم چنین تمامی اثرات متغیر فعالیت های پیش دبستانی بر سایر متغیرهای درونزای پژوهش معنادار به دست آمد. هیچکدام از اثرات متغیر نگرش به خواندن دانش آموز بر عملکرد سواد خواندن معنادار نشد. برای مشخص کردن برابری مدل های پسران و دختران، از آزمون برابری مدل ها استفاده شد که نتایج نشان دادند که از ۸ مسیر موجود در مدل، تفاوت ۴ مسیر معنادار است که عبارتند از: خودپنداره خواندن دانش آموز به عملکرد سواد خواندن، نگرش خواندن والدین به فعالیت های پیش دبستانی، فعالیت های پیش دبستانی به خودپنداره خواندن و نگرش خواندن دانش آموز به عملکرد سواد خواندن.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ج	چکیده.....
	فصل اول: انگیزات پژوهش
۲	مقدمه.....
۳	بیان مسأله.....
۷	اهداف.....
۷	هدف کلی.....
۷	اهداف ویژه.....
۸	ضرورت و اهمیت موضوع تحقیق.....
۹	تعریف اصطلاحات.....
۹	تعاریف مفهومی واژه ها.....
۱۱	تعاریف عملیاتی واژه ها.....
	فصل دوم: ادبیات مرتبط با پژوهش
۱۴	مقدمه.....
۱۵	ماهیت سواد خواندن.....
۱۸	اهمیت سواد خواندن.....
۱۹	پیشینه نظریه های خواندن.....
۲۴	پیشینه ی مطالعات پرلز.....
۲۶	عوامل تأثیرگذار بر خواندن.....
۲۷	مفهوم خود.....
۲۸	تعاریف خود.....
۳۰	خود پنداره.....
۳۲	مدل های خود پنداره.....
۳۶	رابطه خود پنداره و عملکرد در سواد خواندن.....
۳۸	مفهوم و ماهیت نگرش.....
۴۰	کارکرد های نگرش ها.....
۴۱	شکل گیری و تغییر نگرش ها.....
۴۳	نگرش ها در حیطه تحصیلی.....
۴۴	رابطه نگرش به خواندن و پیشرفت سواد و ابعاد خواندن.....
۴۶	فعالیت های پیش دبستانی.....
۴۸	رابطه فعالیت های پیش دبستانی و پیشرفت سواد خواندن.....
۵۰	جنسیت و سواد خواندن.....
۵۱	بررسی مدل ها.....
۵۶	نتیجه گیری.....

فصل سوم: روش‌های آماری پژوهش

۵۹مقدمه
۶۰فرضیه های تحقیق
۶۰جامعه آماری
۶۱حجم نمونه و روش نمونه گیری
۶۲ابزار جمع آوری اطلاعات
۶۳الف- سؤالات آزمون خواندن
۶۵ب- پرسشنامه های پرلز ۲۰۰۶
۶۶مقیاس های پژوهش
۶۶مقیاس خود پنداره خواندن دانش آموز
۷۰فعالیت های پیش دبستانی
۷۳نگرش دانش آموز به خواندن
۷۷نگرش والدین به خواندن
۸۰روش تحلیل داده ها
۸۲بررسی مفروضات
۸۴نرم افزارهای مورد استفاده
۸۴جمع بندی

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۸۷مقدمه
۸۸توصیف آماری متغیرهای پژوهش
۹۰ماتریس همبستگی متغیرهای نهفته پژوهش
۹۱بررسی الگوی پیشنهادی تحقیق
۱۰۲بررسی فرضیه های پژوهش
۱۰۵مقایسه مدل پسران و دختران
۱۰۵ماتریس همبستگی متغیرهای نهفته پژوهش به تفکیک جنسیت
۱۰۷بررسی الگوی پیشنهادی تحقیق برای پسران
۱۰۸بررسی الگوی پیشنهادی تحقیق برای دختران
۱۱۱آزمون برابری مدل ها

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۱۴بحث و نتیجه گیری
۱۲۱پیشنهادها
۱۲۱الف- پژوهشی
۱۲۱ب- عملی
۱۲۲محدودیت های پژوهش
۱۲۳فهرست منابع و مآخذ
۱۳۰پیوست ها

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان	ردیف
۶۲مشخصات جامعه و نمونه مورد مطالعه در ایران.....	۳-۱
۶۲نمونه مورد مطالعه در ایران.....	۳-۲
۶۴درصد اختصاص یافته برای اهداف خواندن و فرایندها.....	۳-۳
۶۴سؤال های سواد خواندن پایه چهارم با توجه به نوع سؤال و حیطه محتوایی.....	۳-۴
۶۴توزیع نمرات بین فرایندهای خواندن.....	۳-۵
۶۶پایایی مقیاس خود پنداره خواندن دانش آموز.....	۳-۶
۶۸بارهای عاملی سؤالات مقیاس خود پنداره خواندن دانش آموز.....	۳-۷
۶۸پارامترهای اندازه گیری شده تحلیل عامل تأییدی مقیاس خود پنداره خواندن دانش آموز.....	۳-۸
۶۹شاخص های نیکویی برازش مدل اندازه گیری خود پنداره خواندن دانش آموز.....	۳-۹
۷۰بارهای عاملی سؤالات مقیاس خود پنداره خواندن دانش آموز پس از حذف سؤال ۳.....	۳-۱۰
۷۱بارهای عاملی سؤالات مقیاس فعالیت های پیش دبستانی.....	۳-۱۱
۷۲بارهای عاملی سؤالات مقیاس فعالیت های پیش دبستانی با ۶ نشانگر.....	۳-۱۲
۷۲پارامترهای اندازه گیری شده تحلیل عامل تأییدی فعالیت های پیش دبستانی.....	۳-۱۳
۷۳شاخص های نیکویی برازش مدل اندازه گیری فعالیت های پیش دبستانی.....	۳-۱۴
۷۴پایایی مقیاس نگرش به خواندن دانش آموز.....	۳-۱۵
۷۵بارهای عاملی سؤالات مقیاس نگرش دانش آموز به خواندن.....	۳-۱۶
۷۵بار عاملی سؤالات مقیاس نگرش دانش آموز به خواندن پس از حذف سؤال ۱.....	۳-۱۷
۷۶پارامترهای اندازه گیری شده تحلیل عامل تأییدی نگرش دانش آموز به خواندن.....	۳-۱۸
۷۶شاخص های نیکویی برازش مدل اندازه گیری نگرش به خواندن دانش آموز.....	۳-۱۹
۷۷پایایی مقیاس نگرش به خواندن والدین.....	۳-۲۰
۷۸بارهای عاملی سؤالات مقیاس نگرش والدین به خواندن.....	۳-۲۱
۷۸بار عاملی سؤالات مقیاس نگرش والدین به خواندن پس از حذف سؤال ۴.....	۳-۲۲
۷۹پارامترهای اندازه گیری شده تحلیل عامل تأییدی مقیاس نگرش والدین به خواندن.....	۳-۲۳
۷۹شاخص های نیکویی برازش مدل اندازه گیری نگرش والدین به خواندن.....	۳-۲۴
۸۸شاخص های توصیفی نگرش والدین به خواندن در نشانگر مقیاس پژوهش (متغیر برونزا).....	۴-۱
۸۹شاخص های توصیفی عملکرد دانش آموزان در نشانگر مقیاس های پژوهش (متغیرهای درونزا).....	۴-۲
۹۰ماتریس همبستگی متغیرهای هفته پژوهش.....	۴-۳
۹۲اثر مستقیم متغیرهای هفته درونزا بر دیگر متغیرهای هفته درونزا (BETA, β).....	۴-۴
۹۳اثر مستقیم متغیر هفته برونزا بر دیگر متغیرهای هفته درونزا (GAMMA, γ).....	۴-۵
۹۴اثر متغیر هفته برونزا بر متغیرهای مشاهده (X).....	۴-۶
۹۵تأثیر متغیرهای هفته درونزا بر متغیر مشاهده (Y).....	۴-۷
۹۶خطای اندازه گیری متغیرهای مشاهده شده X (THETA-DELTA, $\theta\delta$).....	۴-۸
۹۷خطای اندازه گیری متغیرهای مشاهده شده Y (THETA-EPSILON, $\theta\epsilon$).....	۴-۹
۹۷اثر غیر مستقیم متغیر هفته برونزا (ξ , KSI) بر متغیرهای هفته درونزا (ETA, η).....	۴-۱۰
۹۸اثر غیرمستقیم متغیرهای هفته درونزا (ETA, η) بر دیگر متغیرهای هفته درونزا (ETA, η).....	۴-۱۱
۹۸اثر کل متغیر هفته برونزا (ξ , KSI) بر متغیرهای هفته درونزا (ETA, η).....	۴-۱۲

۹۹ اثر کل متغیرهای نهفته درونزا (η , ETA) بر دیگرمتغیرهای نهفته درونزا (η , ETA).....	۴-۱۳
۱۰۰ اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای نهفته درونزا و برونزای پژوهش.....	۴-۱۴
۱۰۱ مقدار واریانس تبیین شده از متغیرهای نهفته درونزا.....	۴-۱۵
۱۰۱ آماره های مربوط به نیکویی برازش مدل.....	۴-۱۶
۱۰۵ ماتریس همبستگی و کوواریانس متغیرهای نهفته پژوهش (پسران).....	۴-۱۷
۱۰۵ ماتریس همبستگی و کوواریانس متغیرهای نهفته پژوهش (دختران).....	۴-۱۸
۱۰۶ نتایج تحلیل عاملی اکتشافی و پایایی ابزارها در مدل کلی و دو جنس به تفکیک.....	۴-۱۹
۱۰۹ اثرات مستقیم، غیر مستقیم و کل متغیرهای نهفته پژوهش بر هم در مدل کلی و هر دو جنس.....	۴-۲۰
۱۱۰ مقدار واریانس تبیین شده از متغیرهای نهفته درونزا در مدل کلی و هر دو جنس.....	۴-۲۱
۱۱۰ آماره های برازش در مدل کلی و هر دو جنس.....	۴-۲۲
۱۱۱ نتایج آزمون این واریانس مدل پسران و دختران.....	۴-۲۳

فهرست شکل ها

شماره	عنوان	صفحه
شکل ۱-۱ بافت ها و زمینه های پیشرفت خواندن.....	۵
شکل ۲-۱ دیدگاه های خواندن از سال ۱۹۴۰ تا کنون.....	۲۰

فهرست نمودارها

شماره	عنوان	صفحه
نمودار ۲-۱ زمینه های تأثیرگذار بر خواندن.....	۲۶
نمودار ۲-۲ مدل سلسله مراتبی، چند بعدی برای سازمان خود پنداره.....	۳۴
نمودار ۲-۳ مدل سلسله مراتبی چند رویه ای (MFHM).....	۳۵
نمودار ۳-۱ مدل کلی قبل از برازش.....	۸۵
نمودار ۴-۱ الگوی پیشنهادی متغیرهای پژوهش با ضرایب مسیر و متغیرهای مشاهده.....	۹۱
نمودار ۴-۲ الگوی پیشنهادی متغیرهای پژوهش با ضرایب مسیر به دست آمده.....	۱۰۲
نمودار ۴-۳ الگوی پیشنهادی متغیرهای پژوهش با ضرایب به دست آمده (پسران).....	۱۰۷
نمودار ۴-۴ الگوی پیشنهادی متغیرهای پژوهش با ضرایب به دست آمده (دختران).....	۱۰۸
نمودار ۴-۵ مسیرهای دارای تفاوت در دو مدل پسران و دختران.....	۱۱۲

فصل یکم :

کلیات پژوهش

مقدمه

مطالعات و پژوهش های تطبیقی و بین المللی در قلمرو سنجش عملکرد آموزشی کشورها از آن جهت مهم است که گستره و ژرفای نگرش علمی کارشناسان، سیاست گذاران و متخصصان تعلیم و تربیت را نسبت به عوامل مختلف درونی و بیرونی نظام آموزشی افزایش می دهد تا آن ها بتوانند با تفسیر و تحلیل جامع تری، نقاط ضعف و قوت عملکرد نظام آموزشی خود را در مقایسه با سایر کشورها بسنجند (کریمی، ۱۳۸۵).

با توجه به این که کلید توسعه و یا نقطه آغاز حرکت به سوی رشد و پیشرفت همه جانبه و پایدار هر کشور، سرمایه گذاری در آموزش عمومی و کیفیت بخشی به بازده های آموزشی در این زمینه است و ماده ۵۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مبنی بر ارتقای علوم پایه و آموزش عمومی نیز بر این امر تأکید نموده است؛ تردیدی باقی نمی ماند که وزارت آموزش و پرورش بیش از هر زمان و پیش از هر اقدام باید کیفیت عملکرد آموزشی خود را در سطح جهان افزایش دهد. توجه به دروس آموزشی در ایجاد انگیزه و رغبت نسبت به مباحث علمی و علم آموزی در سال های اولیه آموزش و یادگیری در جهان معاصر، ضرورت توجه به فرایند آموزش و کیفیت بازده های دروسی مانند علوم، ریاضی و سواد خواندن را به منزله کلید یادگیری همه یادگیری ها آشکار می سازد.

"یادگیری، فرایند تغییرات نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه فرد بر اثر تجربه است" (کمپبل^۱، به نقل از سیف، ۱۳۸۱، ص ۳۱). از سویی "یکی از اهداف بنیادی نظام های آموزش و پرورش کشورها، تقویت و توسعه ی نظام آموزشی و ارتقای عملکرد دانش آموزان در سطوح مختلف یادگیری است" (کریمی، ۱۳۸۶ الف، ص ۳۸). در یادگیری موضوعات مختلف، عوامل گوناگونی اثر دارند که از آن جمله می توان به عوامل درونی و بیرونی اشاره نمود. از عوامل درونی انگیزه، نگرش، علاقه، منبع کنترل و از عوامل بیرونی محیط یادگیری، تشویق اطرافیان، غنای محیط را می توان نام برد.

سواد خواندن^۲ از موضوعات مهم یادگیری در دانش آموزان است که خود می تواند بر سایر جنبه ها و موضوعات تأثیرگذار باشد. کمپبل و همکاران (۲۰۰۱)، سواد خواندن را به عنوان توانایی درک و استفاده از شکل های نوشتاری زبان که جامعه آن را درخواست می کند و یا فرد آن را

1- Campbell

2- Reading literacy

ارزش گذاری می کند، می دانند. نوآموزان با این توانایی می توانند معنای متون متفاوت را دریابند، آن ها برای یادگیری و شرکت در جامعه ی باسوادان یا برای سرگرمی و لذت می خوانند.

برای آگاهی از حصول یادگیری در دانش آموز، نیاز به سنجش و ارزشیابی^۱ از فرایندهای یادگیری انکار ناپذیر است. اصطلاح ارزشیابی، در معنای ساده آن به تعیین ارزش برای هر چیزی گفته می شود (پاپهام^۲، به نقل از کیامنش، ۱۳۸۳). براساس تعریف استافل بیم^۳، ارزشیابی، فرایند تعیین اطلاعات و قضاوت در مورد ارزش یا اهداف آموزشی برنامه ها، عملیات و نتایج آن ها به منظور هدایت و تصمیم گیری است (ولف^۴، ترجمه کیامنش، ۱۳۸۳). یکی از مطالعات ارزشیابی، مطالعات بین المللی است که توسط مؤسسه ارزشیابی بین المللی انجام می گیرد. آزمونی که برای سنجش میزان سواد خواندن برگزار می شود، پرلز^۵ نام دارد که هر ۵ سال یک بار در برخی کشورها برگزار می شود. کشور ما نیز جزء کشورهای شرکت کننده در این مطالعات است. مقایسه روند عملکرد کشورهای شرکت کننده در پرلز فرصت ها و شرایطی را فراهم می کند تا کشورها بتوانند بر اساس اطلاعات و داده های حاصل از اجرای این مطالعه وضعیت نظام آموزشی خود را از ابعاد مختلف (برنامه ریزی، روش ها، محتوی کتاب درسی، سازمان دهی، عوامل درون آموزشگاهی، خانواده، شرایط و بافت اجتماعی، فرهنگی) در مقایسه با سایر کشورها مشاهده و ارزیابی کنند.

با توجه به موارد فوق، هدف آن است که در این پژوهش رابطه عوامل فردی (فعالیت های پیش دبستانی، نگرش به خواندن، خود پنداره خواندن) و عوامل خانوادگی (فعالیت های پیش دبستانی، نگرش والدین به خواندن) با عملکرد سواد خواندن در مطالعات پرلز ۲۰۰۶ بررسی شود.

بیان مسأله

ارزشیابی، فرایندی فراگیر و ضروری برای تمامی سازمان هاست و برای مؤسسات آموزشی که عدالت و تعالی را هدف خود قرار داده اند، ضرورتی فزون تر دارد (شینک فیلد^۶ و استافل بیم، ۱۹۹۵). این فرایند، مداوم بوده و جزء جدانشدنی برنامه های آموزشی است و حلقه ی اتصال کلیه عوامل یک برنامه آموزشی به حساب می آید (کدیور، ۱۳۸۵). به همین دلیل، "ارزشیابی وسیله ای برای

1- Assessment & Evaluation

2- Popham

3- Stufflebeam, D.

4- Wolf

5- Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS)

6- Shinkfield, A. J.

تصمیم‌گیری و پاسخگویی است" (کیامنش، ۱۳۸۳، ص ۱۷). یکی از انواع ارزشیابی‌ها، ارزشیابی بین‌المللی است. در مطالعات ارزشیابی تطبیقی بین‌المللی، داده‌ها به منظور ارزشیابی از دستاوردهای آموزشی و شناسایی تفاوت‌ها و شباهت‌های نظام آموزشی، گردآوری می‌شوند. هدف اصلی این مطالعات، این است که کشورها بتوانند از طریق شرکت در مطالعات جهانی، صلاحیت‌ها و توانایی‌های خود را در ابعاد مختلف مورد ارزیابی قرار دهند (کریمی، ۱۳۸۳). مطالعه بین‌المللی پیشرفت در سواد خواندن (پرلز) که به وسیله مؤسسه بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی^۱ (IEA) اداره و اجرا می‌شود یکی از این مطالعات است.

مهارت در خواندن از مهم‌ترین نیازهای یادگیری دانش‌آموزان در زندگی امروز است. توانایی درک مطلب، تفسیر و استنتاج از متون درسی و غیر درسی، دانش‌آموزان را با افکار و اطلاعات جدید آشنا می‌سازد و آنان را یاری می‌دهد تا "بهتر اندیشیدن" و "بهتر زیستن" را بیاموزند؛ به عبارت دیگر، "سواد خواندن"^۲ به معنای علمی و جامع آن، وسیله‌ای است که از طریق آن می‌توان به ذخایر بی‌انتهای تجربه بشری دست یافت (کریمی، ۱۳۸۴). درحقیقت یادگیری مهارت خواندن، یادگیری همه یادگیری‌هاست زیرا اغلب یادگیری‌های درسی از آن طریق صورت می‌گیرد. محققان بسیاری بر اهمیت زبان تأکید دارند. ویگوتسکی^۳، زبان را برای رشد کارکردهای عالی ذهن بسیار مهم می‌داند و معتقد است که مدارس باید زبان را یک موضوع محوری تلقی کنند و معلمان در آموزش زبان جدید بیشتری را به کار بندند (سیف، ۱۳۸۱). کدیور و همکاران (۱۳۸۳) پیشرفت زبان، یادگیری لغات و مفاهیم گوناگون و درک مطلب را از عوامل مهم در رشد شناختی می‌دانند. ماریتا^۴ (۲۰۰۴) نیز پیشرفت در خواندن را عاملی مؤثر در پیشرفت مدرسه‌ای می‌داند.

عوامل متعددی بر عملکرد سواد خواندن تأثیر دارند که مولیس^۵ و همکاران (۲۰۰۶) آن را به چهار دسته تقسیم کرده‌اند: عوامل مربوط به دانش آموز، والدین، معلم و مدرسه و برنامه درسی. این عوامل بر روی هم تأثیر دارند و هر کدام موارد مختلفی را در بر می‌گیرند (شکل ۱-۱). از آن جا که مطالعات پرلز اطلاعاتی درباره‌ی درون‌داد نظام آموزشی (دانش آموز، شرایط و امکانات)، فرایند (روش‌های یاددهی - یادگیری) و برون‌داد (عملکرد تحصیلی) فراهم می‌آورد؛ می‌توان ارتباط بین

1- International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA)

2- Reading Literacy

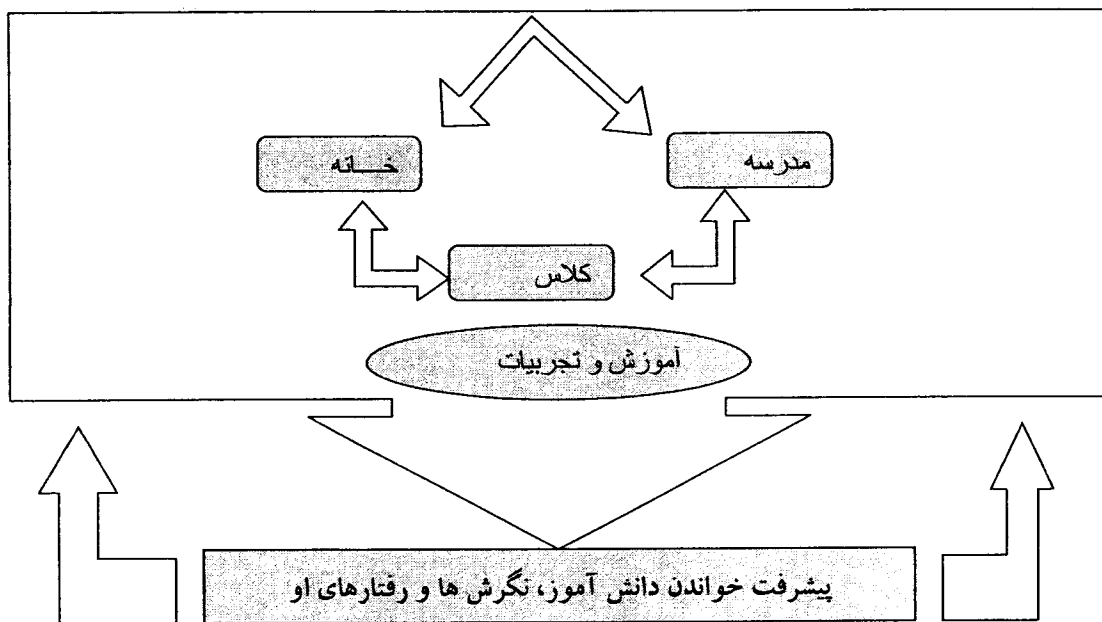
3- Vygotsky, L. S.

4- Marjeta, D. H.

5- Mullis, I.

عوامل مربوط به هریک را با هم مورد بررسی قرار داد. از بین متغیرهای موجود، خود پنداره^۱، فعالیت های پیش دبستانی^۲، نگرش^۳ دانش آموز و والدین به خواندن انتخاب گردیده است. علت انتخاب این متغیرها بررسی پیشینه مطالعاتی و تبیین عملکرد تحصیلی سواد خواندن با توجه به متغیرهای فوق است.

شکل ۱-۱: یافت ها و زمینه های پیشرفت خواندن (مولیس و همکاران، ۲۰۰۶)

به نظر راجرز^۴ خودپنداره، مجموعه منظمی از ویژگی هاست که فرد آن را جزئی از خودش تلقی می کند (فراهانی، ۱۳۷۸). تحقیقات زیادی درباره اثر خودپنداره بر عملکرد تحصیلی انجام شده که می توان به پژوهش های اسکالویک^۵ (به نقل از کریم زاده، ۱۳۸۰)، کیامنش (۲۰۰۳)؛ پهلوان صادق (۱۳۸۴)؛ ادموکویا و شیتو^۶ (۲۰۰۷) اشاره کرد که همگی حاکی از وجود رابطه مثبت بین خودپنداره و عملکرد تحصیلی اند. هم چنین رایدر و سوزان^۷ (۲۰۰۶) در پژوهش خود به رابطه خودپنداره خواندن با نگرش به خواندن دانش آموز پرداخته است.

نگرش دانش آموزان نسبت به موضوعات تحصیلی نیز عاملی مهم در یادگیری و پیشرفت تحصیلی است. وقتی دانش آموزی دیدگاه مطلوبی نسبت به درس داشته باشد احتمال بیشتری وجود

1- Self-concept

2- Preschool activities

3- Attitude (to reading)

4- Rogers

5- Skalvic

6- Ademokoya, J. A. & Shittu, B.A.

7- Rider, N. & Susan, c.

دارد که او در این درس از خود پایداری و مقاومت نشان دهد و در سطوح بالاتری مشارکت نماید (پهلوان صادق، ۱۳۸۴). در تحقیقی که کیامنش (۲۰۰۳) انجام داده، در آن رابطه مثبتی بین نگرش دانش آموزان دختر و پسر ایرانی نسبت به ریاضیات و نمرات ریاضی آن‌ها به دست آمد. برای دانش آموزان دختر و پسر ایرانی، این متغیر به ترتیب $1/4\%$ و $9/1\%$ از نمرات ریاضی را تبیین نمود. از تحقیقات دیگر که به بررسی رابطه نگرش با عملکرد تحصیلی پرداخته اند می‌توان به تسه^۱ و همکاران (۲۰۰۵)، ماتانگوبین و آروا^۲ (۲۰۰۶) اشاره نمود.

در پژوهش‌های مایکل^۳ و همکاران (۲۰۰۴)، هانسن، روسن و گوستافسون^۴ (۲۰۰۴)، ترانگ و کندی (۲۰۰۵) لوکانوک و تامما^۵ (۲۰۰۵)، مالس و استرشویچ^۶ (۲۰۰۵)، بلوا، کولدرناپ، پاندیس و واهر^۷ (۲۰۰۵)، پتر و بادورینا^۸ (۲۰۰۵) به تأثیر محیط خانوادگی^۹ پرداخته شده و آن را عاملی مهم در پیشرفت سواد خواندن می‌دانند. در این پژوهش به عواملی از جمله میزان دسترسی به منابع، فعالیت‌های پیش دبستانی، وسایل بازی اشاره شده است.

مروری بر نتایج پرلز در دو مرحله انجام گرفته شده (۲۰۰۱ و ۲۰۰۶)، نشان می‌دهد که کشور ایران، در مطالعه پرلز ۲۰۰۱ در بین ۳۵ نظام آموزشی شرکت کننده رتبه ۳۲ و در پرلز ۲۰۰۶ در بین ۴۵ نظام آموزشی، رتبه ۴۰ را کسب نموده است (مولیس و همکاران ترجمه کریمی، ۱۳۸۶). همان‌گونه که ملاحظه می‌شود عملکرد دانش‌آموزان ایران در فاصله ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۶ بالاتر بوده است، اما این پیشرفت از نظر شاخص‌های آماری معنی‌دار نیست. علی‌الخصوص که بعد از نتایج پرلز ۲۰۰۱، تغییراتی اساسی در کتب فارسی دوره دبستان ایجاد شد و از طرفی ۱۰ کشور نیز به مطالعه جدید افزوده شده که ممکن است از نظر سواد خواندن کشورهای ضعیفی باشند. به نظر می‌رسد برای دستیابی به اهداف عالی‌تر، در این زمینه (پیشرفت سواد خواندن)، آموزش و پرورش نیازمند برنامه‌ریزی جدی‌تری باشد. مشارکت اولیا در فرایند آموزش، آگاهی والدین نسبت به تأثیرات محیط خانوادگی بر پیشرفت تحصیلی فرزندان، غنی‌سازی محیط و کمک به ایجاد خود-رهبری در دانش‌آموزان نقش مهمی در پیشرفت دانش‌آموزان در تمامی زمینه‌ها دارد.

1- Tse

2- Mathangwane, J. T. & Arua E.

3- Michael, O.

4- Hansen, K. Y., Rosen, M., Gustafsson, J. E.

5- Lukanenok, K., Tammema, T.

6- Males, D., Strcevic, I.

7- Belova, Kulderknup, E., Pandis, M., Vahar, O.

8- Petr, K., Badurina, B.

9- Home Environment

با توجه به نتایج پژوهش‌ها و آن چه گفته آمد به منظور پیش بینی احتمال وجود رابطه بین متغیرهای خود پنداره و نگرش دانش آموز، فعالیت های پیش دبستانی و نگرش والدین به خواندن با عملکرد سواد خواندن در مطالعات پرلز، الگویی طراحی شده که پس از ارزیابی روابط بین متغیرها در قالب یک مدل، معناداری روابط هر یک از متغیرها سنجیده می شود و ضرایب برآورده می شوند. مدل اولیه در نمودار زیر آمده است: در این پژوهش قصد بر این است که بر اساس داده های پرلز ۲۰۰۶ تأثیر عوامل نگرش های فردی و خانوادگی، فعالیت های پیش دبستانی و خود پنداره خواندن بر پیشرفت سواد خواندن بررسی شود.

اهداف

☑ هدف کلی

مطالعه رابطه عوامل خود پنداره، فعالیت های پیش دبستانی و نگرش دانش آموزان و والدین با عملکرد سواد خواندن.

به منظور دستیابی به این هدف موارد زیر دنبال می گردد:

- ۱- بررسی رابطه های مستقیم و غیر مستقیم خود پنداره، نگرش دانش آموز و والدین به خواندن، فعالیت های پیش دبستانی و جنسیت با عملکرد خواندن.
- ۲- ارائه پیشنهادهایی در خصوص عوامل مربوط به دانش آموز و خانواده ها که با پیشرفت خواندن مرتبط هستند.

☑ اهداف ویژه:

بر اساس مدل ارائه شده اهدافی به صورت زیر ارائه می گردد:

- ۱- تعیین رابطه فعالیت های پیش دبستانی با خود پنداره، نگرش دانش آموز و عملکرد سواد خواندن.
- ۲- مشخص کردن رابطه نگرش والدین با فعالیت های پیش دبستانی، خود پنداره خواندن دانش آموز، نگرش دانش آموز به خواندن و عملکرد سواد خواندن.
- ۳- مشخص کردن رابطه خود پنداره دانش آموز با نگرش دانش آموز به خواندن و عملکرد سواد خواندن.
- ۴- تعیین رابطه نگرش دانش آموز به خواندن و عملکرد سواد خواندن.

ضرورت و اهمیت موضوع تحقیق

نظارت بر عملکرد آموزشی برای درک سلامت نظام آموزشی کشورها، از اصول بنیادی است و سلامت نظام آموزشی پیشرفت اقتصادی و اجتماعی را به دنبال دارد. "خواندن" به عنوان حلقه اتصال، ابزاری برای موفقیت‌های آموزشی بعدی است. پرلز برای تهیه اطلاعات ارزشمند در مورد بهبود یادگیری در خواندن طراحی می‌شود و هدف آن نقطه‌ای است که در آن دانش‌آموزان از مرحله "یادگیری برای خواندن"^۱ به مرحله "خواندن برای یادگیری"^۲ عبور می‌کنند (کریمی، ۱۳۸۴).

اطلاعات حاصل از مطالعات بین‌المللی پرلز برای آن دسته از کشورهایی که در ارزیابی‌های مجدد شرکت کرده‌اند، توانایی توجه دقیقی را می‌دهد که تغییرات عملکرد خود را در خلال ۵ سال اخیر مشاهده کرده و بتوانند اثرات هرگونه تغییر که ممکن است در طی این زمان نشان داده شده باشد را ارزیابی کنند.

پرلز ۲۰۰۶ دومین مطالعه پس از پرلز ۲۰۰۱ است که بر سنجش توانایی سواد خواندن دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی کشورهای شرکت‌کننده تمرکز دارد. ۳۵ نظام آموزشی در پرلز ۲۰۰۱ و ۴۵ نظام آموزشی در پرلز ۲۰۰۶ از سراسر جهان شرکت داشتند. پرلز، از مهم‌ترین مطالعات انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی است که با موضوع سواد خواندن، عملکرد بیش از ۲۱۵۰۰۰ دانش‌آموز شرکت‌کننده جهانی را مورد بررسی قرار می‌دهد. مقایسه روند عملکرد کشورهای شرکت‌کننده در پرلز ۲۰۰۱ و پرلز ۲۰۰۶ شرایطی را فراهم می‌کند تا کشورها بتوانند براساس اطلاعات و داده‌های حاصل از اجرای این مطالعات، وضعیت نظام آموزشی خود را از ابعاد مختلف (برنامه‌ریزی، روش‌ها، محتوی کتاب درسی، سازمان دهی، عوامل درون آموزشگاهی، خانواده و شرایط و بافت اجتماعی، فرهنگی) در مقایسه با سایر کشورها ارزیابی کنند.

تحلیل چرایی، چگونگی و چیستی عوامل مؤثر در کاهش و افزایش عملکرد نظام آموزشی کشورها در پرلز ۲۰۰۱ و ۲۰۰۶ می‌تواند دستاورد مهم پژوهشی برای کشف نارسایی‌ها و تشخیص روش‌های بهبود دهنده فرآیند یاددهی - یادگیری در نظام آموزشی باشد (کریمی، ۱۳۸۶، الف). با مطالعه همه جانبه و تحلیل‌های کارشناسانه است که نقاط ضعف و قوت نظام آموزشی آشکار و راه‌کارهای علمی و عملی برای ارتقای سطح عملکرد دانش‌آموزان در موضوعات مهم درسی نظیر یادگیری خواندن، ریاضیات، علوم و سایر دروس فراهم می‌آید.

1- Learning for Reading

2- Reading for Learning

بر اساس اعلام مؤسسه انجمن بین المللی پیشرفت تحصیلی، نمره دانش آموزان ایرانی در پرلز ۲۰۰۱، ۴۱۴ بوده است که این نمره در سال ۲۰۰۶ به ۴۲۱ رسیده است (با میانگین جهانی ۵۰۰). هم چنین در سال ۲۰۰۱ متوسط عملکرد دختران ۴۲۶ و پسران ۳۹۹ بوده که ۲۷ نمره تفاوت را نشان می دهد. در سال ۲۰۰۶ متوسط عملکرد دختران ۴۲۹ و پسران ۴۱۴ بوده که تفاوت ۱۵ نمره ای را نشان می دهد. اما این تفاوت از نظر شاخص های آماری معنی دار نیست (مرکز ملی مطالعه بین المللی پرلز، ۱۳۸۶).

با توجه به این نکات در این مطالعه سعی شده که رابطه عوامل فردی و خانوادگی از جمله نگرش والدین و فرزندان به خواندن، فعالیت های پیش دبستانی و خودپنداره دانش آموز بر پیشرفت سواد خواندن به عنوان متغیرهایی مهم، سنجیده شود. امید است که با انجام این پژوهش و در اختیار قرار دادن نتایج آن به معلمان، اولیا و کارشناسان، در جهت ارتقای پیشرفت دانش آموز گامی برداشته شود.

تعریف اصطلاحات

☑ تعاریف مفهومی واژه ها

سواد خواندن:

تعریف پرلز از سواد خواندن، درک توانایی و استفاده از صورتهای مختلف نوشتاری است که جامعه لازم می داند یا برای افراد ارزشمند است. نوآموزان می توانند معنای متون مختلف را دریابند. آنها از خواندن برای یادگیری، برای شرکت در اجتماع خوانندگان در مدرسه و زندگی روزمره و برای لذت جویی استفاده می کنند (مولیس، کندی، مارتین و سین بری^۱، ۲۰۰۶). مطالعه پرلز بر سه جنبه از سواد خواندن دانش آموزان تمرکز دارد:

☑ فرایند درک مطلب

☑ اهداف خواندن

☑ انواع رفتارها و نگرش ها نسبت به خواندن

"فرایندهای درک مطلب و اهداف خواندن، پایه و اساس ارزیابی نوشتاری از درک مطلب متن می باشد" (مولیس، کندی، مارتین و سین بری، ۲۰۰۶، ص ۴)

خود پنداره خواندن

اصطلاحات و کلمات زیادی مترادف با خودپنداره از سوی صاحب نظران ارائه شده است. عزت نفس، ادراک از خود، خودکارآمدی، ادراک از شایستگی های خود همگی مترادف با خودپنداره در نظر گرفته شده اند. مک کامز و مارزانو^۱ (۱۹۹۰ به نقل از هی^۲، ۲۰۰۵) بیان کرده اند که خود پنداره به فرد کمک می کند تا محیط اجتماعی خود را درک و رفتارهای آتی خود را هدایت کند. خودپنداره خواندن، به ادراک فرد از تواناییهایش در ارتباط با انجام یک عملکرد مطلوب در حوزه خواندن یا داشتن اعتماد به نفس در این زمینه اشاره دارد.

فعالیت های پیش دبستانی

پیش دبستانی به سنین ۳ تا ۵ سالگی گفته می شود و فعالیت هایی که در این سنین در جهت یادگیری های مختلف صورت می گیرد (به صورت آموزش رسمی یا غیررسمی) فعالیت های پیش دبستانی گفته می شود (رودریگوئز^۳، ۲۰۰۵). این سنین در یادگیری بسیار مهم است زیرا کودکان پیش دبستانی می توانند مهارت های جسمی، بهداشتی، اجتماعی- عاطفی، آموزشی و هوشی را به خوبی بیاموزند (گالاهو و ازمان^۴، ۱۹۹۶، به نقل از رودریگوئز، ۲۰۰۵).

نگرش به خواندن

نگرش، سازمان یابی فرایندهای روانی در فرد است آن سان که از رفتار او می توان به آن پی برد؛ سازمان یابی مذکور با جنبه ای از جهان سروکار دارد که خود آن را از جنبه های دیگر تفکیک می کند. نگرش بیانگر بازمانده تجربه گذشته فرد است که وی به کمک آن با هر موقعیت بعدی از جمله همان جنبه ی مورد نظر روبه رو می شود و ضمن تأثیرپذیری از عوامل ناشی از موقعیت فعلی، رفتار خویش را درجهان تعیین می کند. نگرش ها بدان معنا پایداری دارند که بازمانده تجربیات گذشته، به موقعیت های جدید نیز منتقل می شوند؛ اما از آن جا که بازمانده های جدید

1- McCombs & Marzano

2 - Hay, L.

3- Rodriguez

4- Gallahue & Ozmun